

- [Over ooteoote](#)
- [Menu](#)
 - [Poetry in motion](#)
 - [Eerste Indrukken](#)
 - [Ranonkeljaar](#)
 - [Beelden uit een tentoonstelling](#)
 - [De regels](#)
 - [digipo](#)
 - [Extreme sonnetten](#)
 - [Greta Monach](#)
 - [Interactief Gedicht](#)
 - [Kreten en gebeden](#)
 - [Lage Landen Poëzie](#)
 - [Onderscheidingen](#)
 - [Poëzieweek](#)
 - [Vertaallab](#)
 - [zandkiem,kiemzand](#)

maandag 01 februari, 2021

ooteoote

Gepubliceerd op: zaterdag 26 december 2015

Essay | Door [Jeroen van den Heuvel](#)

Terug tot kerstmis

De geboorte van Jezus volgens Markov van Ton van 't Hof bestaat uit twee delen: 'Orde 2' en 'Orde 1' en een afsluitende 'Noot' met achtergrondinformatie. Het is een voorbeeld van conceptuele poëzie waarbij de resulterende tekst is ontstaan door op een bestaande tekst een transformatie toe te passen. De volledige tekst is [elders op deze site](#) te lezen.

Wat is de brontekst?

De tekst is gebaseerd op een fragment uit het evangelie van [Lucas \(2: 1–21\)](#) waarin de geboorte van Jezus Christus wordt beschreven. Er zijn verschillende redenen om voor deze tekst te kiezen. Centraal in dit experiment staat hoe en in welke mate het heden afhankelijk is van het verleden. De geboorte van Jezus is –in elk geval symbolisch– het begin van het christendom, en de Christelijke traditie heeft een grote invloed gehad op de ontwikkeling van onze huidige Westerse cultuur. Van de vier canonieke evangelisten beschrijven slechts twee de geboorte van Jezus. De keuze voor Lucas ligt nu voor de hand omdat zijn beschrijving plaatsheeft tijdens de volkstelling, waardoor iedereen terug ging 'naar de plaats waar hij vandaan kwam'. Hiermee handelt de brontekst over teruggaan naar de oorsprong, waar ook Van 't Hof dat als insteek heeft gekozen voor zijn experiment. Een tekst uit de Bijbel kiezen is één ding, maar de vraag is dan nog altijd welke vertaling. In dit geval is dat De Nieuwe Bijbelvertaling. Hierin is de gebruikte taal zo hedendaags mogelijk. Door deze keuze geeft Van 't Hof aan dat hij weliswaar ver

teruggaat in het verleden, maar dat het hem om de betekenis voor het heden gaat. Er is nog een reden om voor de geboorte van Jezus te kiezen. Volgens de Bijbel is Jezus het vleesgeworden Woord van God (Johannes 1). Diezelfde gedachte, dat een woord lichaam en geest, materialiteit en betekenis ineen is, ligt ten grondslag aan de taaloperatie waaruit de resulterende tekst is ontstaan. De woorden van de brontekst worden in de transformatie als ziellose materie herschikt, maar ze blijven betekenis houden.

Welke operatie is toegepast op de brontekst?

Op de brontekst is een computeralgoritme toegepast gebaseerd op het wiskundige concept van een Markov-keten. In de Noot aan het einde van De geboorte van Jezus volgens Markov licht Ton van 't Hof zelf dit concept toe:

Een Markov-keten is een reeks toestanden waarbij elke toestand afhankelijk is van één of meerdere vorige toestanden. Bij een Markov-keten van de eerste orde is elke toestand slechts afhankelijk van de vorige, bij die van de tweede orde van de twee vorige toestanden, etc. De stelling dat toekomstige toestanden alleen afhankelijk zijn van het heden, en dus onafhankelijk van het verleden, ligt ten grondslag aan Andrej Markovs gedachtegoed.

De naam 'Orde 2' verwijst aldus naar een Markov-keten van de tweede orde. Idem voor 'Orde 1'. Hoe is nu het concept van de Markov-keten toegepast op de korte tekst uit het evangelie van Lucas? Hiervoor is 'toestand' geïnterpreteerd als 'woord'. Het algoritme lijkt het volgende te doen:

1. Het neemt de bestaande tekst over totdat het op een woord stuit dat vaker in de tekst voorkomt. (In het geval van Orde 2 een combinatie van twee woorden achter elkaar.)
2. Dan gaat het algoritme verder met de tekst na één van de andere plaatsen waar het woord staat, totdat het weer bij een woord komt dat vaker in de tekst staat, etc.

Aangezien de brontekst in dit geval een korte tekst is, is het aantal woorden dat meerdere keren voorkomt klein. Maar groot genoeg, zo blijkt uit lezing van 'Orde 1' om er een syntactisch en narratief incoherent verhaal van te maken. Het aantal keren dat een combinatie van twee woorden na elkaar voorkomt, is uiteraard nog kleiner. Daarom is 'Orde 2' veel coherenter dan 'Orde 1'. Hele zinnen worden hierin ongewijzigd overgenomen. Dit doet vermoeden dat een 'Orde 3' gelijk zou zijn aan de brontekst. Zo toont deze tekst ons een proces: van een syntactisch en narratief volledig coherente tekst over de geboorte van Jezus Christus (orde 3) naar een verstoorde versie daarvan (orde 2) naar een volledig incoherente tekst (orde 1). Het is mogelijk om nog een stap verder te gaan. Dat zou inhouden om het procedé toe te passen op het niveau van letters in plaats van woorden. Hierdoor zouden niet-bestaande "woorden" gevormd worden zonder "betekenis". Het is gissen waarom dat hier niet gedaan is. Ik vermoed dat het te maken heeft met de belangrijke plaats die Het Woord (van God) in de Christelijke traditie inneemt.

Welke indruk maakt het resultaat?

Waarom zou iemand de moeite nemen om een Markov-keten toe te passen op een tekst en ons zo een proces van toenemende incoherentie voor te schotelen? Dat heeft alles te maken met de vraag hoe en in welke mate het heden afhankelijk is van het verleden. Deze vraag ligt ten grondslag aan het concept van de Markov-keten. Onze huidige Westerse cultuur is voor een groot deel gevormd door de Christelijke traditie. Het proces dat de resulterende tekst laat zien, toont ons wat er geworden is van die Westerse cultuur. Veel sporen van het Christelijke gedachtegoed, maar gefragmenteerd, geïndividualiseerd, gedeconstrueerd.

De resulterende tekst begint met 'Orde 2', en de eerste regels daarvan zijn volledig gelijk aan de brontekst.

De geboorte van Jezus. In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven. Deze eerste volkstelling vond plaats tijdens het bewind van Quirinius over Syrië. Iedereen ging op weg om zich te laten inschrijven, ieder naar de stad van David afstamde, om zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was. Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een voederbak ligt.' En plotseling voegde zich bij de engel had genoemd nog voordat hij in de hoogste hemel en vrede op aarde voor alle mensen die hij liefheeft.' Toen de engelen waren teruggedaan naar de plaats waar hij vandaan kwam. Jozef ging van de stad van David afstamde, om zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn aanstaande vrouw, die zwanger was. Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in een voederbak, omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad van David afstamde, om zich te laten inschrijven, ieder naar de plaats waar hij vandaan kwam.

We lezen dus gewoon een verhaal. Maar dat slaat middenin een zin ineens om. De zin loopt grammaticaal en semantisch incorrect af. Daarna

gaat de tekst 'correct' verder, totdat twee zinnen verderop weer iets soortgelijks gebeurt. Daarna is vrijwel elke zin grammaticaal en semantisch verstoord, waarbij opvallend veel herhalingen van zinsneden voorkomen. Dit heeft twee effecten. Die herhaling van zinsdelen op grammaticaal onverwachte plaatsen heeft een komisch effect. Dit gaat hand-in-hand met de grammaticaal grillige opbouw van zinnen, waardoor er combinaties van woorden ontstaan die we normaal niet bij elkaar zouden zetten.

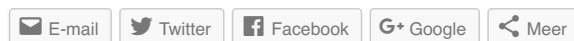
Terwijl ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. Ze wikkelde hem in de Heer. Dit zal voor hen geen plaats waar hij van David afstamde, om zich bij de Heer ons bekend heeft gemaakt.' Ze wikkelde hem in een decreet af dat alle mensen die het hele volk met de nacht door het hele volk met eigen ogen te laten inschrijven samen met de messias, de voederbak ligt.' En plotseling voegde zich te laten inschrijven samen met Maria, zijn moeder was gezegd. Allen die Bethlehem gaan om zich bij hen en bleef erover nadenken. De herders de nacht door in de stad van de nacht door het bewind van zijn aanstaande vrouw, die Bethlehem heet, aangezien hij van David jullie zullen een doek en werden ze hielden de Heer bij de plaats tijdens het veld, ze hevig schrokken. De herders gingen terug, terwijl ze gehoord en wat ze omgeven door het veld, ze het kind vinden dat kind dat alle inwoners van Jezus. In die zwanger was.

Het komische zou opgevat kunnen worden als bespotting van de Bijbel. Persoonlijk zie ik het als een neveneffect van de bevrijding van de woorden uit het ene verhaal van Lucas. Een verhaal dat ze van de ene kant samen maken, maar waarbinnen ze door grammaticale en narratieve regels ook beperkt zijn. De term 'Orde' verwijst in dit verband naar zowel een syntactische orde als een narratieve orde. Met beide ordes wordt in dit experiment gebroken. Het toont enkele van de vele mogelijke combinaties en bijbehorende betekenissen en verhalen die met dezelfde woorden mogelijk zijn. De resulterende tekst stopt als het aantal woorden dat de brontekst heeft is bereikt, maar het is duidelijk dat het recombineren eindeloos zou kunnen doorgaan.

De vele herhalingen wekken ook vooral de indruk van iemand die een verhaal wil vertellen, maar er niet uitkomt. Dit komt omdat we volgens traditionele vertelconventies een kop en staart verwachten met in het midden een logische ontwikkeling. In deze tekst is het steeds opnieuw beginnen, steeds een andere mogelijkheid verkennen. Ieder begin is meteen een slot; er is geen sprake van narratieve ontwikkeling. Er is alleen sprake van herhaling en afwisseling. Van gelijkenis en variatie.

Aldus toont dit experiment van Ton van 't Hof ons een proces op twee niveaus. Ten eerste hoe de traditionele vertelling met een kop, midden en staart in de hedendaagse poëzie is vervangen door open woorden die in meerdere verhalen tegelijk mee kunnen spelen. Ten tweede parallel hieraan hoe het ene allesbepalende verhaal van de Christelijke traditie in onze Westerse cultuur het basismateriaal is geworden voor oneindig veel onconventionele verhalen van de geïndividualiseerde, samplende mens.

Deel dit

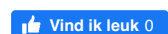

Over de auteur

Jeroen van den Heuvel - Jeroen vertaalt poëzie en kinderboeken. Daarnaast schrijft hij essays over poëzie. Hij is redacteur van ooteote.nl.

Gerelateerd

[Boekenweek 2017: verboden vruchten](#)

[13 manieren om op een poëziebloemlezing te reageren](#)

Gezocht: genderneutraal voornaamwoord (2)

Een leemte tussen de zinnen

- [Categoriën](#)
- [Beelden uit een tentoonstelling](#)
- [Beeldende kunst](#)
- [Boekenweek](#)
- [De regels](#)
- [De veertien van Filreis](#)
- [digipo](#)
- [Eerste Indrukken](#)
- [Essay](#)
- [Evenementen](#)
- [Extreme sonnetten](#)
- [Film & Fotografie](#)
- [Filosofie & Wetenschap](#)
- [Greta Monach](#)
- [In memoriam](#)
- [Interactief Gedicht](#)
- [Kamerpoëzie](#)
- [Kreten en gebeden](#)
- [Kunstnieuws](#)
- [Lage Landen Poëzie](#)
- [Literaire kritiek](#)
- [Literaire tijdschriften](#)
- [Literatuur](#)
- [Media](#)
- [Muziek](#)
- [Nieuwe uitgaven](#)
- [Nieuws](#)
- [Onderscheidingen](#)
- [Podiumkunsten](#)
- [Poetry in motion](#)
- [Poëzie](#)
- [Poëzieweek](#)
- [Prijzen](#)
- [Proza](#)
- [Ranonkeljaar](#)
- [Read My World](#)
- [Recente Poëzierecensies](#)
- [Symbiotiek](#)
- [Vers van het Mes](#)
- [Vertaallab](#)
- [Vertalingen](#)
- [Video](#)
- [Waan-zin van de dag](#)
- [Week van het Korte Verhaal](#)
- [zandkiem kiemzand](#)

VOLGEN

RECENTE BERICHTEN

- [Poëzie bespreken we samen: *Wereldgemiddelde* van Harry van Doveren](#)
- [Poëzieweek 2021: doe-het-zelf pogingen tot coalitievorming](#)
- [Delphine Lecompte – Zalige kleptomanie en onzalige pyromanie](#)
- [Poëzie lezen we samen: *Donkergroen* van Dorien Dijkhuis](#)
- [Poëzieweek 2021: Charles Ducal, *Aangezien* \(uit de Gedichtenkrans voor corona-uitvaarten\)](#)